

Karl Vajda: *Kurze Literaturgeschichte 1880–1945*. Komárom: Selye János Egyetem Tanárképző Kara, 2015. ISBN 978-80-8122-138-5

Mártonffy Marcell

Didaktikai nézőpontból bármely, az irodalomtörténet meghatározott korszakával foglalkozó egyetemi tansegédlettel szemben indokolt lehet, de az irodalmi szövegek világára, közelebbről pedig a mértékadó művekből felépülő, folyamatosan bővülő kánonra tekintve a kompromisszum megkerülhetetlenségével szembesül az az elvárás, hogy a sajátos műfajú traktátus egyszerre adjon számot a korszakon belül elkülöníthető rövidebb periódusok és az ezekben kibontakozó irányzatok főbb jellemzőiről, tájékoztasson megbízhatóan a filológia aktuális eredményeire támaszkodva az irodalom alakulástörténetévé összekapcsolódó jelenségekről, és nyújtson a hatástörténeti folyamatok megértését, valójában tehát az olvasó önmegértését elősegítő interpretációt néhány kiválasztott – lehetőleg a korszakhatár nyitottságát érzékeltető – műalkotásról. Vajda Károly munkája nem csupán az előbb vázolt általános szempontoknak, lényegsűrités és sokoldalú tájékoztatás egyidejű igényének tesz eleget egyenesen magas színvonalon. A szerző arra is kísérletet tesz, hogy az egyetemi irodalomoktatás során átültesse a gyakorlatba azt az irodalomontológiai felismerést, melyet különböző szempontok szerint és eltérő tudománytörténeti összefüggések mentén két német nyelvű, irodalomelméleti monográfiájában is részletesen kifejt (Vajda 2012, 94; Vajda 2014, 35), nevezetesen, hogy az ontológiai differencia az irodalomra is kiterjesztendő, tehát hogy az irodalom voltaképpen nem irodalmi létezők (irodalmi művek, szövegek) összessége, hanem az irodalman létező (az ember) specifikus létmódja. Ennek a XX. század hermeneutikai és recepcióesztétikai felismeréseinek érvényt szerezni törekvő igyekezetnek köszönhetően is értékelhető a közép-európai germanisztika figyelemre méltó teljesítményeként, hogy az óhatatlanul eklektikus – a megválogatott információkat és a diszkurzív egységek egyedi módon kidolgozott arányait konstrukcióba foglaló – egyetemi „jegyzet” a műfaját definiáló korlátozott terjedelem és célkitűzés dacára egy lehetségesnek mutatkozó szintézis távlatában képződik meg.

Miként kaphat helyet e szintézis személyes invenciót feltételező többlete a német szakos tanárképzés programjához igazodó tömör összegzés szövegterében, amely már a nélkülözhetetlen ismeretanyag kijelölését is csak az erős szelektivitás szükségszerű igazságtalansága árán teszi lehetővé? A szerző számára a modern német irodalom első – a klasszikus és a kiteljesült másodmodernséget magába foglaló – nagy korszakának eseménytörténetét az teszi újra elbeszélhetővé és elbeszélendővé, ami az olvasás során „velünk történik” (6), amennyiben saját múltunkhoz intézett kérdéseink forrása a jelen (9). Ez a történetiség mibenlétére irányuló előfeltevés a tárgyalt – a naturalizmus 1880-as évekbeli megjelenésétől a második világháborúig: írás, történelem és morális-

politikai döntés kölcsönösségének radikális megnyilvánulásáig nyomon követett – időszak irodalmi fejleményeinek nem hallgatólagos kiindulópontjaként, hanem feltárt alapzatként jut szerkezetmeghatározó szerephez a summázatban. Az előszó (3–6) ugyanis a *Literaturgeschichte* szóösszetétel jelentésére összpontosít: az irodalomtörténetre mint elbeszélte történetre nyit perspektívát, s az olvasástapasztalat mint visszavetülő eredet narratívaképző működését járja körül. Az elméleti megalapozás korántsem a teoretikus hajlam fényűzése. Már azért sem terheli meg elvontságok ballasztjával a tanulás gyakorlatát, mert maga is gazdag fogalomtörténeti tudásanyagra épül, miközben példaadóan választékos, nem ritkán játékos, a nyelvi képzelőerőt ösztönző értekező stílusban közli belátásait. Az összefüggések elmélyítése azonban főként azért bizonyul nélkülözhetetlennek, mert az elbeszélésnek épp az alapvetésben előálló gondolati koherencia ad irányt és értelmet.

A legnevesebb szerzők (köztük olyan klasszikusok, mint Hauptmann és George, Hofmannsthal és Rilke, Kafka és Musil, Hesse és Benn) alkotói pályájának és egy-egy nevezetes alkotásának részletes elemzése mellett úgyszólván elfelejtett – legalábbis „tananyagban” ritkán szereplő – alkotók és alkotások is szóhoz jutnak a kötetben. Kiragadott példaként Ricarda Huch újromantikus novellája (*Fra Celeste*, 45–47), Jakob von Hoddis külön tanulmányban részletesebben is elemzett (Vajda 2013, 122–123), apokaliptikus hangoltságú expresszionista költeménye (72–74) vagy Hofmannsthal korai drámatörredéke (*Der Tod des Tizian*, 1892; 42–45) említhető: a kevésbé ismert, de paradigmikus érvényű szövegek fel- és bemutatása kivált invenciózus, a kánon megismertetésének mintegy kötelező feladatán túlmutató kísérlet. Az applikatív szövegrészek – a műértelmezések – nemcsak érzékletessé teszik az elméleti proposíciók és a tényadatok alkotta narratív-történeti struktúrát, hanem bennük, az előadó és a hallgatók (mint aktív befogadók) együttgondolkodásának médiumaiban teljesülhet e kiváló oktatási anyag és egyben erőteljes kismonográfia elsődleges intenciója: hogy az eseményekből kibontakozó történet eseményként keljen életre.

Irodalom

Vajda, Karl (2012): *Prolegomena zur Literaturontologie*. Frankfurt: Peter Lang. 308 p.

Vajda, Karl (2013): Diesseits, Jenseits, Abseits. Zur Apokalyptik des Expressionismus. *Jahrbuch der ungarischen Germanistik 2013*, 109–129. p.

Vajda, Karl (2014): *Das ungewisse Etwas. Das literarische Kunstwerk und seine Überwindung nach Heidegger*. Hamburg: Kovač. 273 p.